శాంతించిన సముద్రము

ఇల్లిందల సరస్వతీదేవి

ఆఫీసునుంచి కాస్త ఆలస్యంగా బయలు దేరాల్సివచ్చింది వెంకటరమణ. వస్తూనే గదిలో ఓమూలన బూట్లువిడుస్తూ ఓరగంటితో నాలుగుమూలలా కలయ జూశాడు. కనుచూపు మేరవరకూ ఇంట్లో ఎవరూ కనబడలేదు. మనిషి అలికిడి కూడా లేనట్లే అనిపించింది. తలవంచు కుని గదిలో బట్టలు మార్చుకుని వంట యింట్లోకి తొంగిచూశాడు.

"మీకు గదిలోకి తీసుకురానా టిఫిన్!" సావిత్రి గ్లాసులో మంచినీళ్ళు పోస్తూ తల ఎత్తి చూసింది.

"ఎందుకు? నేనే వస్తాగా అక్కడికి ఎప్పుడూ వచ్చినట్టు" ఆశ్చర్యాన్ని తమా యించుకుని తువాలుతో ముఖం తుడుచు కున్నాడు.

"గదిలోనే బాగుంటుందిలెండి, ఇక్క డంతా చికాకుగా ఉంది" సావిత్రి అప్పటి కప్పుడే కుర్చీదగ్గరగా ఒకస్టూలు వేసి టిఫిన్ ప్లేటూ, మంచినీళ్ళగ్లాసూ పెట్టింది. కాఫీకప్పు చేతిలో పట్టుకు నిల్చుంది.

దిక్కులు చూస్తూ అరటికాయబోండా నములుతున్న వెంకట్రమణ "నీవుకూడా తీసుకో" అనా లనుకున్నాడు. కొంత సేపటివరకూ ప్రాణముకొట్టుకుపోయింది. కాని మాట్లాడకుండా పెట్టింది తిని బయట పడ్డాడు

అంతలో స్నేహితులు పిలిచారు. అటునుంచి అటే సినిమాకు తీసుకెళ్లారు. కబుర్లు చెప్పుకుంటూ బయలుదేరి ఇళ్ళకు చేరుకునేసరికి పదకొండు కావచ్చింది. ఆలస్యమయినా తలుపుతట్టీ తట్టడముతోనే తెరుచుకుంది.

వెంకటరమణను చూడగానే సావిత్రి భోజనం పెట్టి ఎదురులు చూడటము మొదలుపెట్టింది.

"నాకోసం ఎందుకు కూర్చున్నావు? భోజనం చెయ్యకపొయ్యావా?" అన్నట్టు ముఖంపెట్టి భోజనం చేశాడు.

సావిత్రి అతడికి కావలసిన మంచి నీళ్ళు మంచంక్రింద పెట్టింది. పలకరిస్తే కిలకిల్లాడుతూ కబుర్లు చెప్పేటట్టు ఉన్నది. వెంకటరమణ యధాప్రకారం పేపర్లు చదువుకుని ఫైల్సు చూసు కున్నాడు ఏమీ గమనించనట్టుగా.

వెంకటరమణ ఉంటున్న ఇంటిప్రక్క వాటాలోకి క్రొత్తగా ఎవరో వచ్చారు. ఆయన పదిగంటలకే ఆఫీసుకు వెళ్ళి పోతాడు, ఆవిడకు పిల్లనెత్తుకోవట మయినా చేతకానట్టుంది. ఇంట్లో పని ముట్టుకుంటున్నట్లు కూడా కనబడదు. ఆయనతల్లి మోకాళ్ళ నొప్పులతో సణు క్కుంటూ పనిచేసుకుంటూ ఉంటుంది. భోజనాలు కాగానే పిల్లను ఎత్తుకుని

వాకిట్లో నిలబడేది. సంకోచం లేకుండా వంటయింట్లోకి వచ్చి సావిత్రిని పలకరిస్తూ ఉండేది.

కొత్తలో సావిత్రి బెట్టుగా ఉన్నా ఆవిడ చనువు తీసుకుని పలకరిస్తుంటే కలుపుకు మాట్లాడక తప్పలేదు. మాటల సందర్భంలో తనకొడుకు రంగధామరావు విశాఖపట్నంలో ఆనర్సు చదువుకున్నాడని చెప్పింది.

ఆంధ్రా యూనివర్సిటీలో ఆనర్సు చదివిన రంగధామంపేరు వింటూనే సావిత్రి త్రుళ్ళిపడ్డది. ఆనాడంతా పని చెయ్యటంలో తడబడ్డట్టయింది. ఎన్నడూ లేనిది చేతిలోనుంచి వస్తువులు జారిపోతున్నాయి. ఫ్లాస్కులో కాఫీపోసి బల్లమీద పెట్టబోయింది. ధన్ మంటూ కింద బడి ఫ్లాస్కు ముక్కలయింది. కాఫీ నేలపాలయింది. ఆనాడు వెంకటరమణకు మధ్యాహ్నం కాఫీ లేకుండాపోయింది.

సాయంత్రము వంటచేసి పెట్టుకుని వాకిటి తలుపు తెరుచుకుని సావిత్రి పత్రిక చదువుతున్నది. పక్కింటి ముసలమ్మగారు కూరగాయల బేరం చేస్తున్నది. ఆమె గలగల్లాడుతూ మాట్లాడుతుంటే చదవలేక పేపరక్కడ పడేసి తనూ కూరగాయలు బేరానికి లేచింది. వంకాయలు మెత్తటివి ఏరుతుండగా బూట్లశబ్దము వినవచ్చింది తలఎత్తి చూస్తే ఫుల్ సూట్ లో ఠీవిగా నడుస్తూ పక్కవాటాలోకి పోతున్నాడు రంగధామం.

గమనించినట్టు పైకి కనబడకుండా తలవంచుకుంది. కూరలు పట్టిచూస్తున్నట్టు చూసి చప్పున లోపలికి వెళ్ళింది. వంటయింట్లో ఏదో పని చెయ్యబోయింది. ధ్యాస నిలువలేదు. గదిలోకి వెళ్ళి వేసిన పక్క దులిపి మళ్ళీవేసింది. వెంకటరమణ బల్ల అంతా దులిపి కాగితాలూ పుస్తకాలూ సర్దిపెట్టింది. అతడి బట్టలు తాడుమీద వేళ్ళాడుతున్న వన్నీ తీసి మడత లేసింది. మనసు శాంతపడాలనీ, తొట్రుపాటు సర్దుమణగాలనీ ఆమె చేసిన ప్రయత్నాలు అన్నీ వ్యర్థమయ్యాయి.

పక్కవాటా తలుపు సందుల్లోనుంచి దీపపు వెలుతురు నిలువుగీతల్లా కనిపిస్తున్నవి. మనుష్యుల రాకపోకల నీడలు ఇటూ అటూ ఆడుతున్నాయి.

'పిల్ల బుజంమీద నిద్రపోతున్నది. వాడికి వడ్డించకూడదూ తాయారూ!' ముసలమ్మ అటూ ఇటూ పచారు చేస్తున్నట్టు అడుగుల చప్పుడవుతున్నది.

'ఊఁ' అని మూలిగిన శబ్దము.

'పిల్లను పడుకోబెట్టి నీవు వడ్డించవమ్మా'.

'నాయనా! దాన్ని ఒక్కసారయినా బయటికి తీసుకువెళ్ళారా పాపం.'

'అన్నం తినటానికి తీరిక లేదుకాని సినెమాలట. నా కాగితాల కట్టలు చూస్తూ కూడా అట్లా అంటావేం?'

ఈ మాటలన్నీ ఎవరెవరి మధ్య జరుగుతున్నాయో కంఠధ్వనులను బట్టి సావిత్రి గ్రహించింది. కూడదను కుంటున్నా మనసు అటే నిలిచింది. తలుపులు నెట్టుకుని వెంకటరమణ లోపలికి వచ్చాడు. అతడిని చూడగానే లేచి వంట యింట్లోకి వెళ్ళి ఇద్దరికీ భోజనము తయారుచేసింది. అతడు పీటమీదకూర్చోగానే తనుకూడా భోజనము చేయటము మొదలు పెట్టింది. అతడు కావలసిన పదార్థాలు వడ్డించుకోబొయ్యాడు. అతడి చేతిలో గరిట సావిత్రి అందుకుని తానే వడ్డించింది.

భోజనము అయిన తరువాత అతడు ఫైల్సులో తల దూర్చాడు. సావిత్రి తలలో పూలు సర్దుకుంటూ అతడు విడిచిన చెప్పులకు మట్టి దులిపి గోడవారగా పెట్టింది. ఎదురుగుండా కుర్చీ వేసుకుని నవల చేతబట్టుకుని పేజీలు తిప్పటము మొదలుపెట్టింది.

ఉదయము తొమ్మిదిగంటల కల్లా ఇటీవల లభ్యమవుతున్న తన కమ్మటి ఖోజనాన్ని గురించి ఏవేవో ఊహలు ఊహించుకుంటూ చిరునవ్వులతో వెంకటరమణ ఆఫీసుకు వెళ్ళాడు. సావిత్రి తడితువ్వాల ఎండవేయడానికి పెరట్లోకి వెళ్ళింది. రంగథామం విసురుగా అడుగులు వేసుకుంటూ లోపలికి వెళ్ళాడు. తరువాత కొంచెము సేపటికి ఖణేలుమన్న శబ్దము వినవచ్చింది

"ఎందుకురా అంతపని చేశావు? అన్నంపళ్ళెం తన్నుకుంటారా ఎవరయినా? ఇదేం కోపంరా?"

సావిత్రి తలవంచుకుని లోపలికి వెళ్ళింది.

మధ్యాహ్నం పిల్లవాడిని పడుకోబెట్టి

రంగథామంభార్య సావిత్రి గదిలోకి వచ్చింది. సావిత్రి కిటికీలో కూర్చుని వెంకటరమణ ప్యాంటుకు పగిలిన గుండీలు తీసి కొత్తవి కుట్టుతున్నది. ఆమెను చూడగానే సావిత్రి చాప వేసి కూర్చోమన్నది.

రంగథామంభార్య తాయారు చూడటానికి బాగానే ఉంటుంది. కాని దిద్దుబాటు తక్కువ. తల దువ్వుకుని బొట్టు పెట్టుకుంటేనే ఆకర్షణీయంగా ఉంటుంది. కాని ఆ పని శ్రద్ధగా ఉదయమూ చెయ్యదు; సాయంత్రమూ చెయ్యదు. ఎగుడు దిగుడుగా చీరె కట్టుకుని కొంగు జార్చుకుని నేల ఊడుస్తూ తిరుగుతుంది.

"అబ్బాయి పడుకున్నాడేమిటి. చప్పుడు లేదు?" అని అడిగింది సావిత్రి; కూరలు ఏం వండుతున్నారని అడగలేక.

"వాడు నా ప్రాణాని కో యముడనుకోండి. రాత్రీ పగలూ కూడా నిద్ర పోనీయడు."

"అయితే మీ కొక్కడేనా యముడు!" అన్నది సావిత్రి నవ్వుతూ.

"నా జన్మకు నిద్రపోయినంత సేపే సుఖ మనుకోండి. ఈ భాగ్యానికి మా నాన్న ఎనిమిది వేలు పోశాడు."

"మనం కొన్నవన్నీ బాగా ఉంటాయా చెప్పండి. సరేకాని మీరు ఈ ఊళ్ళో నాలుగు మూలలా వెళ్ళి చూశారా? పార్కు, మ్యూజియమ్, కోట వెళ్ళారా?"

"ఎక్కడండీ! ఇంట్లో ప్రశాంతంగా అన్నం తింటే చాలు" తనను గురించిన ప్రశ్నలే సావిత్రి వెయ్యటము తాయారుకు విసుగనిపించింది. తన సంగతి మర్చిపోవాలనీ ఒక నిమిష మయినా మనసు ప్రశాంతంగా ఉంటుందేమోననీ వచ్చింది మళ్ళీ యిక్కడా అదే ప్రసక్తి.

"మీరు కాని మీ వారు కాని ఇంట్లో ఉన్నట్లే కనబడదు. మీ యిద్దరి మాటా మేము ఇక్కడికి వచ్చిన తరువాత వినలేదు. అబ్బ! ఎంతచక్కగా సర్దిపెట్టుకున్నారు ఇల్లు? ఇంటిమీద మీ కెంత శ్రద్ధో!"

సావిత్రి నవ్వింది.

"మీ కెంత ఓపికమ్మా ఎప్పుడూ ఇల్లు సర్దుతూనేఉంటారు?" అన్నది తాయారు

మళ్ళీ నవ్వింది సావిత్రి.

వెంకటరమణ ఆనాడు ఆలస్యంగా యింటికి వచ్చాడు. ఆఫీసులో పని ఎక్కువయింది. ఉసూరుమంటూ గుండె చేత బట్టుకొని యింట్లో అడుగు బెట్టాడు బెరుకు బెరుకుగా.

"రాత్రిళ్ళు ఆలస్యంగా వస్తున్నారు పని ఎక్కువయినట్టుంది. ఇలా ఉంటే ఆరోగ్యం చెడిపోతుంది. ముందు భోజనం చేద్దురుగాని రండి" సావిత్రి అతడిని భోజనాల యింట్లోకి తీసుకు వెళ్ళింది అన్నం వడ్డించింది. ఇద్దరూ భోజనాలకు కూర్చున్నారు.

"పోనీ అక్కడ ఒక కప్పుపాలు తెప్పించుకోకూడదూ? ఇంత రాత్రివేళ

"అలా పంటితో గోళ్ళు కొరికితే పల్లు నొస్తాయి, ఇదో ఈ బ్లేడు తీసుకోమ్మా...య్!"

వస్తూ కూడా మల్లెపూలూ మరువమూ ఎట్లా జ్ఞాపకం పెట్టుకున్నా రండీ?''

ఆ మాట కతడు తుల్లిపడ్డాడు. కొత్త వాతావరణము అతడిని ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తున్నది. తనెక్కడ? మల్లెపూ లెక్కడ? అవి తనను చాలా దూరంలో ఉంచాయి. అతడు తల వంచుకుని అన్నం తింటు న్నాడు. పక్కవాటాలో దీపపు కాంతి తళుక్కు మంటున్నది. పేపరు తిప్పు తున్న చప్పుడు కాబోలు రెపరెపలాడు తున్నది.

సావిత్రి ముఖం ఉండి ఉండి ప్రకా శిస్తోంది. ఏదో చెప్పబోతున్నట్టుగా పెదవులు విప్పుకుంటున్నాయి. అతడి కేమీ అర్థము కావటము లేదు. కాక పోయినా మనసు విప్పుకోబోయింది. తనకు కూడా మనిషి కున్న గౌరవము వస్తోంది. కొందరి జీవితాలలో ఈ గౌరవము ఎప్పుడు కలుగుతుందో ఎవరూ చెప్పలేరు. ఇన్నాళ్ళనుంచీ రాయిగా ఉన్న మనసు ఇప్పుడంత మొండిగా లేదు.

సావిత్రి ఈ నాలుగు నెలలనుంచీ అతడిలో మార్పు తీసుకురావాలని ప్రయత్నిస్తోంది. కాని అది మార్పుగా కాక అతిసహజంగా చిరకాలంగా ఉంటు న్నట్టుగా ఉండాలని శ్రమపడుతున్నది. అతడు వేళకు యింటికి రావాలి. ఇద్దరూ కలిసి సినెమాలకు వెళ్లాలి. పార్కులలో తనను వెంటబెట్టుకుని తిరగాలి. ఇంట్లో కిలకిల్లాడుతూ ఉండాలి. తనను అన్నింటికీ అతడు మెచ్చుకోవాలి. అన్నిటికంటె

ముఖ్యంగా సాయంత్రము ఆరూ ఏడు గంటలవేళ సావిత్రీ అని ప్రేమ ఉట్టిపడేటట్టు పిలవాలి. తమ యిద్దరి కలయిక ఎంతో ఆదర్శంగా ఉండాలి. వాగర్థాల వలె—క్షీరనీరాలవలె ఒకరిలో ఒకరు ఐక్యమయిపోవాలి. అట్లానడుచుకోవాలిద్దరూ.

సాయంకాలము ఆరూ ఏడు గంటల వేళ పక్క వాటాలో ఉన్న రంగధామం ఆఫీసునుండి ఇంటికి వచ్చేవేళ, పిల్లవాడు ఆకలికి ఏడ్చేవేళ ఆ తల్లి వాడిని నాలుగు తిట్టి నేలకు వేసికొట్టేవేళ, అతడువచ్చిన గంటకు తల్లిగాని, భార్యగాని సణుగుతూ కాఫీగాసు అందిస్తారు. అందుకో ఎందుకో చిటపటలాడుతూ ఒక్కోరోజు కాఫీ గ్లాసులు విసురుతూ కేకలు పెట్టూ ఉంటాడు. అటువంటివేళ ఆ యింటి వాళ్ళంతా వింటూ ఉండగా ముఖ్యంగా రంగధామం చెవిన బడేటట్టుగా ఆప్యాయంగా సావిత్రీఅని వెంకటరమణపిలిస్తే వినేవాళ్ళు అసూయపడేటట్టుగా ఎంత మధురంగా ఉంటుంది?

వెంకటరమణకు ఇన్నేళ్ళకు తన పుట్టిన రోజన్న మాట చెవినబడ్డది. బాల్యంలో తల్లి ఏం చేసిందో అతడికి తెలియదు. గులాబీజాము, వెంటబుల్ కట్‌లెట్సూ, అతడికి యిష్ట మనుకుని చేసిన సేమ్యాపాయసమూ జరీఅంచుల ధోవతీ, ఇంట్లో సరససంభాషణా...

సావిత్రి యీ వంటకాలన్నీ పక్కవాటాలో యిచ్చి 'మా వారి పుట్టినరోజని' చెప్పింది. ఆ సాయంత్రము తానే బలవంతముచేసి వెంకటరమణను సినెమాకు బయలుదేరతీసింది. రాత్రి యింటికి వచ్చిన తరువాత కిలకిల నవ్వుతూ ఎన్నో కభుర్లు చెప్పింది. అతడు అప్పుడప్పుడు ఊఁ ఆఁ అంటూ ఆశ్చర్యాన్ని అణుచుకుంటున్నాడు. అప్పటికింకా పక్కవాటాలో దీపము వెలుగుతున్నది. పడకకుర్చీలో పడుకుని రంగధామం పేపరు చదువుతున్నట్టు కనబడుతున్నది. పక్కవాటా తలుపు సందుల్లోంచి వస్తున్న వెలుగు వైపు చూస్తూ ఉంటే ఉత్సాహము పొంగులు వారి ఆమె కిచకిచలాడిపోతున్నది.

పొద్దున్నే పాలవాడి కోసం సావిత్రి కిటికీలోనుంచి తొంగిచూస్తున్నది ఏడున్నరకు అమితి చికాకుతో కాఫీ గ్లాసందుకునే రంగధామం చూస్తూఉండగా తాను ఆరింటికి నవ్వుతూ వెంకటరమణకు కాఫీగ్లాసు అందించాలి. గబగబా పాల చెంబు అందుకుని డికాక్షను దింపి పాలు పొయ్యిమీద పెట్టింది.

* * *

ఆంధ్ర యూనివర్సిటీలో సావిత్రి యింటరు చదివేటప్పుడు రంగధామం ఆనర్సు చదువుతున్నాడు. కాలేజీ విద్యార్థులలో కల్లా అతడు బ్రైటుస్టూడెంటని పేరు చదువులోనేకాక ఇతర ఆటల పోటీల్లోనూ వక్తృత్వ పోటీలలోనూ నాటకాలలో వేషాలు వెయ్యటములోను అతడి

పేరు ప్రథమశ్రేణికి చెందింది విద్యార్థులకు అన్నిటిలో అతడు నాయకుడు. అతడు ఎవరితో నయినా మాట్లాడాడంటేనే ఎంతో అదృష్ట మనుకునేవాళ్ళు. ఉపాధ్యాయులకు కూడా అత డంటే ఎంతో మన్నన

ఆడపిల్లలకు మగపిల్లలో కలిసి నాటకాలలో వేషాలు వెయ్యటమంటే ఎంతో భయముగా ఉండేది. ఎవరూ తూగి వచ్చేవారుకారు. అందుకని ఉపాధ్యాయులు అభ్యుదయ ఉత్సవాలలో నాటకాలు రద్దన్నారు. రంగధామానికి నాటకాలంటే ఎంతో అభిమానము; నటించట మంటే ఎంతో యిష్టము. కాని స్త్రీ పాత్ర లేని నాటకము ఏం బాగుంటుంది? ఎవరు స్త్రీ పాత్ర అభినయించటానికి అంగీకరిస్తారు? ఉపాధ్యాయు లెంత చెప్పినా వినక తాను ఒప్పించి తీసుకు వస్తానని ఉపాధ్యాయులకు మాట యిచ్చాడు.

ఆ రోజు క్లాసు లయిపోవటంతోటే ఆడపిల్లల రూము దగ్గర నిలబడ్డాడు, ఎవరయినా బయటకి వస్తే పలకరిద్దా మని. అందరూ లోపల చేరి కిచకిచలాడుతున్నారు; కాని ఒక్కరూ బయటకి రాలేదు. అతడు లోపలికి పోవటానికి వీలులేదు. పావుగంటసేపు తలుపు మీద దృష్టి వుంచి నిలబడ్డాడు. అదృష్టం కొద్దీ ఆయా అటు పోతూ కనబడ్డది. ఎవరినయినా బయటికి రమ్మని ఆయాచేత చెప్పిపంపాడు. వెంటనే సావిత్రీ సుబ్బలక్ష్మీ బయటికి వచ్చారు.

వాళ్ళిద్దరితోటి అతడు అభ్యుదయ ఉత్సవాలను గురించి మాట్లాడాడు. కార్య

క్రమమంతా చెప్పాడు. నాటకాల సంగతి చెప్పి స్త్రీ పాత్రల సంగతి వివరించాడు.

"మీలో ఎవరయినా యువరాణి పాత్ర వెయ్యాలి."

"బాబో! యువరాణి పాత్రే! స్టేజీమీదికి వచ్చేసరికి కాళ్ళు వణుకుతాయి" అన్నది సుబ్బలక్ష్మి కళ్ళు గుడ్రంగా తిప్పుతూ.

"మరి స్త్రీ పాత్రలేని నాటకమే లేదు. స్త్రీ పాత్ర మీరు నటించకపోతే ఇంకెవరు నటిస్తారు? మగవాళ్ళు నటిస్తే ఏం బాగుంటుంది?"

"ఆ వేషం ఎవరు వేస్తారండీ! వేసి మర్నాడు కాలేజికి రావటమే? గోడ సాహిత్యంలోకి ఆ పిల్ల పేరు ఎక్కిపోదూ? మాకు కాలేజిలో చదవటమూ నాటకాలు వేయటమూ కాక జీవితంలో ప్రధానమయిన ప్రయోజనాలు ఉన్నాయిగా మరి. వాటిని ఇవి కించపరచకూడదు" సావిత్రి ధైర్యము తెచ్చుకుని గట్టిగా మాట్లాడింది.

"మీరు చెప్పిన దంతా నేనూ ఒప్పుకుంటాను. మన కందరికీ ప్రధానమయింది మీరు చెప్పిందే. కాలేజీల్లో చదవటమూ అభ్యుదయ ఉత్సవాలలో పాల్గొనటమూ మన సాంఘిక జీవితాన్ని ఉన్నతస్థితికి తీసుకుపోతాయి గాని కించపరచవు. నా ఉద్దేశ్యంలో ఎవరికీ ఎటువంటి దురభిప్రాయము ఉండదని" రంగధామం వేడుకుంటున్నట్టుగా ముఖం దీనంగా పెట్టాడు.

"మీరు అనుకో రనుకోండి. లోకం మాట ఏమిటి?"

"ఇతరుల సంగతి మనకెందుకు? వ్యక్తియొక్క ఔన్నత్యాన్ని విలువ కట్టడము అందరికీ సాధ్యంకాదు. సావిత్రి గారూ! నా కోరికమీద మీరు యువరాణి పాత్ర ధరించాలి. మీ ముఖంలో మాటలో నడకలో ఆ హుందాతనము ఉన్నది. ప్లీజ్, ప్లీజ్, నా అభ్యర్థనను తోసిపుచ్చవద్దు."

సావిత్రి క్రీగంట రంగధామాన్ని చూసింది. కాలేజీ విద్యార్థుల కందరికీ అతడు నాయకుడు. వీరోచితగాంభీర్యము ముఖముమీద తాండవిస్తున్నది. మాట్లాడితే రాజులు కత్తిమీద చెయ్యి వేసినట్టుగా ప్యాంటుజేబులోకి చెయ్యిపోనిస్తున్నాడు. మధ్యమధ్య ఉత్తమాశయాలను గురించి ఉపన్యాసాలు దంచుతున్నాడు. కొంతసేపటికి సావిత్రిమనసు మెత్తపడ్డది. సరే నని ఒప్పుకున్నది. అతడు కృతజ్ఞత తెలుపుతూ ఉంటే పున్నమినాడు చంద్రుడితో కరచాలనము చెయ్యాలని ఉవ్వెత్తుగా ఎగిసెగిసిపడే సముద్రము మాదిరిగా ఆమె హృదయం పొంగులువారింది.

నాటక ప్రదర్శనము అయిన తరువాత గ్రీన్ రూములోకి వచ్చాడు రంగధామ్. సావిత్రి యింకా యువరాణి వేషములోనే ఉన్నది.

"మీరు కాలేజీ విద్యార్థిసంఘానికి పేరు తెచ్చారు. ఇంతబాగా నటించగలరని నేను ఊహించలేక పోయాను. ఇవాళ అధ్వ ర్యము వహించిన ప్రభుత్వ ప్రధానకార్య దర్శి ప్రత్యేకంగా మిమ్మల్ని ప్రశంసిం చారు. నూరురూపాయల విలువగల రవీంద్ర కవీంద్రుల సాహిత్యము కొని మీకు బహూకరిస్తా నన్నాడు. నా కోరిక మీద యువరాణిపాత్ర ధరించటానికి ఒప్పుకున్నందుకూ అత్యుత్తమంగా నటించినందుకూ నా శుభాభివందనాలు." అతడట్లా ఆమెవైపు సూటిగా చూస్తూ ప్యాంటుజేబులో ఉన్న చేతిగుడ్డ తీసుకుని ముఖమంతా అద్దుకున్నాడు.

సావిత్రి కళ్ళు కృతజ్ఞతతో మెరిసి పోయాయి. రెండుచేతులూ జోడించి తల వొంచింది

అంతవరకూ సావిత్రికీ రంగధామా నికీ మధ్యఉన్న తెరలు ఈ నాటకంతో తొలగిపోయాయి. ఉత్సాహంతో గౌర వంతో ఒకరినొకరు కలుసుకుంటూఉండే వారు ఆమెలో ఉన్న ధైర్యస్థయిర్యాలను మెచ్చుకోకుండా ఉండలేక పోయేవాడు రంగధాముం. అతడు యిస్తున్న ఉత్సా హము వల్లనే తనలో ఉన్న శక్తులు ఇనుమడిస్తున్నా యని ఆమె నమ్మకము. అతడు ఆమెను ప్రశంసిస్తునప్పుడల్లా ఆమె ఈ మాట అనక మానదు ఈ పరిచయాలతో రెండురోజుల కొకసారి అతడిని ఎక్కడైనా కలుసుకోలేకపోతే మనసంతా చీకటి చీకటిగా ఉన్నట్టుండేది సావిత్రికి. సావిత్రి ఆనర్సు ప్యాసుకాగానే కాలేజి మానేసింది. రంగధామం లా కాలేజిలో చేరాడు. కాలేజిలైబ్రరీకి వెళ్ళి నప్పుడల్లా సావిత్రి రంగధామాన్ని కలుసుకునేది. ఇద్దరూ ఒకచోటకూర్చుని ఆప్యాయంగా కబుర్లు చెప్పుకునేవారు. సావిత్రి హృదయము అతడి మాటలలో ఉన్న తీపినంతా పోగుచేసుకునేది. మధుర మధుర మయిన భావాలు మనసులో అల్లి బిల్లిగా అల్లుకునేవి వాటిని తలుచుకుని సిగ్గిలిపోయేది

ఉత్సవాల తరువాత మిగతా విద్యార్థినీ గణమంతా ఆమెవైపు అదొక మాదిరిగా చూసేవారు రంగధామంసంగతి అందరికీ తెలుసు అంతంతమాత్రమే — వాళ్లను అతడు కన్నెత్తి చూడడు. ఆడపిల్లలంద రూ అతడికి 'గర్వము— అహంభావము అనుకుని దూరదూరంగా తిరిగేవారు

సావిత్రి తనలో ఏదో ప్రత్యేకత ఉన్న దనుకునేది. ఆప్రత్యేకతను అతడు గుర్తించినందువల్లనే తనతో చనువుగా ఉన్నా డనుకుంటూఉండేది. ఈ సంగతి కనిపెట్టకలిగింది ఒక్క సుబ్బలక్ష్మి.

"సావిత్రీ నీవు నిజంగా అదృష్ట వంతురాలవు. అతడు ఫస్టుమార్కులు తెచ్చుకున్నవాళ్ళ నయినా కన్నెత్తి చూశాడా చెప్పు" జడ వీపుమీద కొట్టూ, సావిత్రి చెవులు సాగదీస్తూ ఉండేవి సుబ్బలక్ష్మి. అటువంటి సమయాలలో

సుబ్బలక్ష్మి పైటకొంగు సావిత్రి చేతిలో మెలికలు తిరుగుతూఉండేది.

సావిత్రి జేగురు మబ్బుల వింత వెలుగులో సముద్రపు టొడ్డున కూచుని ఇసికలో వేలితో ఏదో రాస్తున్నది. జీడి పలుకుల సంచులు ఎగరవేసుకుంటూ రంగధామం ఆమెకు ఎదురుగా కూర్చున్నాడు. రంగధామం తన భవిష్యత్తు అంతా ఊహించి ఆమెకు చెప్పుతున్నాడు. లా చదివిన తరువాత ప్రాక్టీసుకొరకు తొందరపడకుండా పై చదువులు చదువుతానన్నాడు. ఇంగ్లండు వెళ్ళి బారట్లా అవాలని ఉన్న దన్నాడు. కళ్ళు తిప్పుతూ, కుతూహలంతో ఉత్సాహంతో జడలు విప్పుతూ అల్లుతూ అతడినే చూస్తున్నది సావిత్రి. ఇసికలో తలక్రింద చెయ్యి పెట్టుకుని నెలవంక కేసి చూస్తూ కూని రాగాలు తీస్తున్నాడు రంగధామం. సావిత్రి ముసిముసి నవ్వులతో రంగధామాన్ని ఎన్నెన్నో ప్రశ్నలు వేయా లనుకున్నది. కాని ఆమె సిగ్గే ఆమెకు అవరోధ మయింది. ఇటువంటి అవకాశాలు చేజిక్కి కూడా జారిపొయ్యాయి చాలా సార్లు.

సావిత్రి ఆనర్సు పూర్తి చేసింది. "ఇంకా పైన చదువుతావా అమ్మా" అని తండ్రి అడుగుతా దనుకుంది. కాని ఆయన సంబంధాలు చూడటము మొదలుపెట్టాడు. ఆయనకు అన్నివిధాలా నచ్చిన రెండిటిని సావిత్రి తిరగ్గొట్టింది.

"నీ విలా చేస్తావనుకోలే దమ్మా" చెమట పట్టిన ఫాలభాగాన్ని గోడవైపుకు తిరిగి తుడుచుకుంటూ అన్నాడు.

"నీకు నచ్చాడా అని అడిగావు కనుక చెప్పాను నాన్నా!" అన్నది సావిత్రి తలవంచుకుని.

"అవునమ్మా! నీకు చూపించకుండా నీ సమ్మతి లేకుండా చేస్తానా! ఆనర్సు ప్యాసయిన పిల్లతో ఎలా వ్యవహరించాలో నాకు తెలీ దనుకున్నావా?'' అన్నాడు ఆమె ముఖంలోకి చూస్తూ.

"అందు కనే మనసులో ఉన్నమాట చెప్పాను!''

"చూడు సావిత్రీ!'' అంటూ ఆయన దగ్గరగా కూర్చుని ఆమె వీపుమీద రాస్తూ "డాక్టరు నాకు రక్తపుపోటు హెచ్చిం దన్నాడు. అందు కనే నీకు త్వరలో పెళ్ళి చేయా లనుకుంటున్నాను. సెలవు పెట్టి అలహాబాదునుంచి రమ్మని అన్నయ్యకు వ్రాశాను. అన్నయ్య రెండు నెలలపాటు ఉంటాడు. ఆ రెండు నెలల్లో నీ పెళ్ళి అయిపోవాలి. ఆస్తి వివరా లన్నీ వాడికి చెప్పేస్తాను. పెళ్ళి చేసి నిన్ను అత్తవారింటికి పంపిస్తే ఒంటరిగాడిని నే నెక్కడైనా ఉండొచ్చు. నీ మనసులో ఉన్నది చెప్పు తల్లీ? పోనీ నీ దృష్టిలో ఎవరయినా ఉన్నారా చెప్పు?"

సావిత్రి నేలచూపులు చూడటము మొదలు పెట్టింది. ముఖంమీద చిరునవ్వు

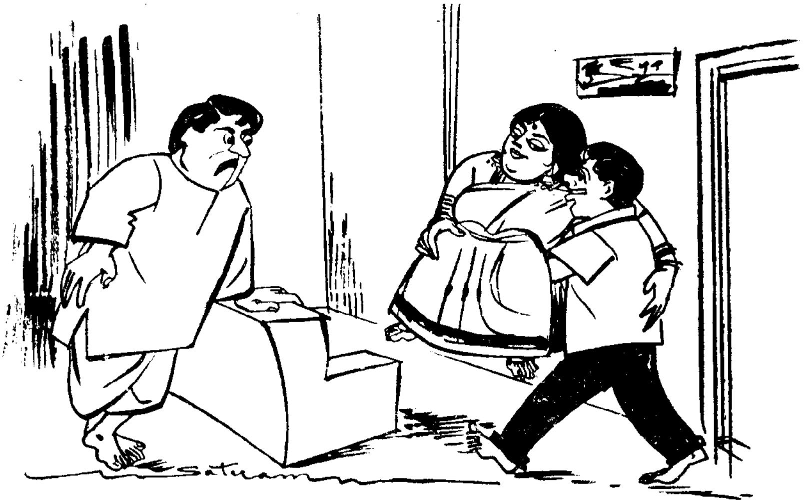

"చిన్నమామయ్య కూతుర్ని నువ్వు మొయ్యలేవు, పెద్దమామయ్య కూతుర్ని చేసుకోమంటివే! చూడు, చిట్టిని అమాంతం ఎత్తుకొచ్చా!"

చిందులాడింది. అప్పటి కప్పుడు నిండుగా ఉన్న బుగ్గలు గులాబీ లయ్యాయి.

"నాకు చెప్పలేక పోతున్నావు పోనీలే అమ్మా! అన్నయ్య రాగానే మళ్ళీ మాట్లాడుకుందాము."

ఆ విషయము అప్పటికి వాయిదా పడినందుకు సావిత్రి మనసు తేలిక పడ్డట్టయింది.

నిరంజను సంబంధాలను గురించి తండ్రి చెప్పగా విన్నాడు. తన పాత స్నేహితులను కూడా విచారించాడు. నాలుగు రోజుల తరువాత సావిత్రిని సంభాషణల్లో ఇరికించాడు. కాని సావిత్రి బయటపడలేదు.

నిరంజను వచ్చినప్పటినుండీ భారమంతా అతడిమీద పెట్టి తండ్రి నిశ్చింతగా ఉన్నాడు. సాయంత్రము కాగానే తండ్రీ కూతుళ్ళు తోటలో కుర్చీలు వేసుకుని కూర్చునేవారు. తిరిగి తిరిగి వచ్చిన నిరంజను ఉస్సురంటూ వాళ్ళతో కబుర్లందుకునేవాడు

ఆదివారంనాడు తీరికగా సుబ్బలక్ష్మి వచ్చింది సావిత్రిని చూడటానికి. వారం రోజులనుండీ రావా లనుకుంటే ఒళ్ళు బడలిక చేసింది.

"ఏం పని చేశావు ఒళ్ళు బడలిక చెయ్యటానికి?"

"బస్సులో నూట యాభై మైళ్ళ దూరము వెళ్ళాము పెళ్ళికి. అది ఒక

పల్లెటూరు. నడుస్తూఉంటే కాళ్ళు దిగబడేటంత బురద; ఇంతకూ పెళ్ళికొడుకు ఎవరో తెలుసా? రంగధామం. పెళ్ళికూతురు వట్టి అమాయిక. పెద్ద చదువు చదువుకుని బస్తీలో ఉన్న నాగరీకుడు ఆ పిల్లను చేసుకున్నాడు."

సావిత్రి తల గిరగిర తిరిగినట్లయింది. కుర్చీకి దేహాన్ని అణచుకుని కూర్చుంది. సుబ్బలక్ష్మి ఐస్క్రీము తిని కాస్త సావిత్రి బుగ్గకు రాచి కొంగుతో చెయ్యి తుడుచుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది.

మధ్యాహ్నం వేళ తండ్రీ అన్నా గదిలో కాఫీ తాగుతున్నారు. పేపరు చేత బట్టుకుని గదిముందర నిలబడ్డది. ఏ పదిహేను రోజుల క్రిందటో చెప్పాలనుకున్న మాటను అన్న బయట పెట్టలేక దాచినట్టున్నాడు. మాటలు స్పష్టంగానే వినబడుతున్నాయి.

"కాలేజీలలో చదువుతూ నాటకాలలో వేషాలువేస్తూ తిరిగే పిల్లలు తనకు వద్దన్నాడు నాన్నా! ఈ సావిత్రికి అతడిమీద మనసున్నట్టుగా చూచాయగా కనిపెట్టాను. అతడన్న మాట దానితో ఎలాచెప్పను?"

తండ్రి బరువుగా నిట్టూర్పటము సావిత్రికి స్పష్టంగా వినబడ్డది. సావిత్రి వెనక్కు నడుస్తూ వెళ్ళి డ్రాయింగు రూములో సోఫామీద కూలబడ్డది. కాలేజీలలో చదువుకునే పిల్లలు పెళ్ళికి పనికి రారా? చదువులమీద లెక్చెర్లు యిచ్చిన రంగధామం! నాటకంలో పాత్ర వెయ్యమని తనను బలవంతం చేసిన పెద్దమనిషి! తన స్వంతానికొకమాటా, ఇతరులకొక మాటా? పెళ్ళిచేసుకోకపోతే పోయాడు కాని కాలేజి విద్యార్థులమీద ఎంతవిసురు విసిరాడు? తండ్రిగాని అన్నగాని ఆ గదిలోకి వచ్చి తన పరిస్థితి చూస్తారేమోనని సావిత్రి భయపడ్డది. తన తొట్రుపాటును అణగద్రొక్కటానికి ఎంతో ప్రయత్నించింది. ముఖానికి అడ్డంగా పత్రిక పెట్టుకుని గంటకుపైగా బాధపడుతూ కూర్చుంది.

తండ్రి తనతో ఏదో చెప్పాలనుకుని చెప్పలేక పోవటము సావిత్రి కనిపెట్టింది. ఆ నాలుగురోజులలో తండ్రి మరీ బలహీనుడయినట్టు కనబడ్డాడు. నిరంజను ముఖావంగా తప్పుకుని తిరుగుతున్నట్టుగా తిరిగాడు.

నాలుగురోజులు నిద్రపట్టలేదు సావిత్రికి. ఆకలి లేనట్టే అనిపించింది, శరీరం గాలిలో తేలిపోతున్నట్టనిపించింది.

అయిదవనాడు ఆమె మనసులో ఏ వేదనా లేదు. మనస్సు నిర్వికారంగా ఉన్నది. అయిపోయినపెళ్ళికి బాజాలెందుకని మనస్సును అదిమిపెట్టడములో నిమగ్నురాలయింది.

"ఏం నాన్నా! అన్నయ్యకు సెలవులు అయిపోలా?"

"అవునమ్మా వెళ్ళాలంటున్నాడు."

"నాన్నా! మనంకూడా అన్నయ్య దగ్గరికి వెళ్ళి ఉంటే బాగుండదా?"

"బాగుంటుందమ్మా — కాని ఇంకా ఆవేళరాలేదు." తండ్రిఅన్న ఆ వేళఏంటో సావిత్రి గ్రహించింది. ఆయన మనసులో పడుతున్న బాధ ఏమిటో ఆమెకు తెలుసు. పైకి చెప్పలేక మధనపడిపోతున్నాడు.

వారంరోజుల వ్యవధిలో అన్న కుదిర్చిన సంబంధము సావిత్రి చూడకుండా ఒప్పుకుంది. ముహూర్తంకూడా వెంటనే కుదిరింది. పెళ్ళి సత్రంలో జరిగిపోయింది. నిరంజను తీసుకువచ్చిన పెళ్ళికొడుకుచేత సావిత్రి తాళి కట్టించుకుంది. తండ్రి కాళ్ళకు దణ్ణంపెట్టుతూ ఆయన పాదాలు కన్నీటితో తడిపివేసింది. "నాన్నా! నీ మనసు యిప్పుడు సంతోషంగా ఉందా?" అంటూ తలెత్తి చూసింది. ఒక పక్క కన్నీళ్ళు కారుస్తున్నా తండ్రిముఖం ఆనందంతో వెలిగిపోవటము సావిత్రి గమనించింది.

వెంకటరమణ కష్టపడి బీకామ్ యల్ యల్ బి ప్యాసయిన విద్యార్థి. అతడు సిద్దంపెట్టి అరుగులమీద నివాసమేర్పరచుకున్నాడు. వీధి దీపాల వెలుగులో చదువుకుని పరీక్షలు ప్యాసయ్యాడు. లేమిడి పెనవేసుకుపోయిన జీవితము. చదువు కాగానే ఉద్యోగములో చేరేడు. అతడిలో అందము ఉన్నది. తెలివీ చురుకుదనమూ ఉన్నాయి. చూడగానే నిరంజన్ను ఆకర్షించాడు. ఇంటి అల్లుడిని చూసుకుని తండ్రీ కొడుకు లెంతగా మురుస్తున్నారో సావిత్రి గ్రహించింది. పెళ్ళి అయిన ఈ అయిదారు సంవత్సరాలలో ఒక్క స్నేహితురాలినయినా చూడటము సావిత్రికి తటస్థించలేదు. వాస్తవానికి తను ఎవరి కంటా పడకుండా మరుగుపడిపోదామనుకుంది. ఒకనాటి మధ్యాహ్నం సుబ్బలక్ష్మి ఎక్కడినుంచో ఊడిపడ్డది. ఆమెను చూడగానే సావిత్రి గుండె గతుక్కుమన్నది.

"నన్ను చూసి భయపల్లేదు కద సావిత్రి భుజం మీద చెయ్యేస్తూ అడిగింది. సుబ్బలక్ష్మి అంటే సావిత్రికి మొదటినుంచీ భయమే. పైకి మాట్లాడుతూనే ఎదటి మనిషి మనసంతా శోధిస్తూ ఉంటుంది. ఎవరి మనసులో నయినా మాయామర్మం కనబడితే బయటికి లాగే వరకూ నిద్రపోదు.

సుబ్బలక్ష్మిని వసారాలో కూర్చోబెట్టి కాఫీ యిచ్చింది సావిత్రి.

సుబ్బలక్ష్మి భర్త డాక్టరు. ఆయనకు ఆ ఊరు బదిలీ అయిందట. ఒక స్నేహితుడి యింట్లో దిగి మూడు నెలల నుంచీ ఆ ఊళ్ళోనే ఉంటున్నాడట. తాను ఆ ఉదయమే వచ్చిందిట. సావిత్రి ఇక్కడున్నట్టు విశాఖపట్నములోనే తనకు తెలిసిందట. ఈ సంగతు లన్నీ గలగల్లాడుతూ చెప్పింది సుబ్బలక్ష్మి.

సుబ్బలక్ష్మి ఇల్లంతా ఒకసారి కలయ

తిరిగింది. సావిత్రి గుండె పీచు పీచు మంటున్నది.

"నువ్వెప్పుడూ పుస్తకాలమధ్య కీటకంలా ఉండేదానివి. నీ పుస్తకాలూ నీ షెల్ఫులూ ఎక్కడా కనబడ వేం" గూట్లో నిర్లక్ష్యంగా పడేసిన న్యూస్‌పేపర్లన్నీ తిరగేస్తూ అడిగింది సుబ్బలక్ష్మి.

"ఈ చిన్నయింట్లో ఆ పుస్తకాలన్నీ తెచ్చి ఎక్కడ పెట్టను? విశాఖపట్నంలో నాన్న పుస్తకాలకే ఒక గది ఏర్పాటు చేశారు."

"అబ్బా! పుస్తకాలు ఎక్కడ పెట్టుకుంటావనికాదు నే నడిగింది. ఇక్కడ కూడా ఆ అలవాటు సాగించుకుంటున్నావా అని."

"యథా ప్రకారంగా."

సుబ్బలక్ష్మి ఊఁ అంటూ తలాడించింది. "నిన్నుచూసి ఆరేళ్ళయింది. బాగా చిక్కావు సావిత్రీ!"

"అందుకే అట్లా అంటున్నావు. చిక్కాననీ, అలవాట్లు మారాయనీ వూహిస్తున్నావు."

"అమ్మాయీ! నీవు సుబ్బలక్ష్మితో మాట్లాడుతున్నావు తెలుసా? నీవు చిక్కకపోతే ఆ జాకెటు అలా వేలాడిపోతుందా? నీ కుట్టుపని అంతా ఏమయింది? ఒక్క బిల్లమీదయినా బట్టలేదు. ఇంత సోమరితనం ఎట్లావచ్చిందంటా?"

"అబ్బబ్బ! సుబ్బలక్ష్మీ! ఇన్ని ప్రశ్నలు ఒక్కసారి అడిగితే ఎట్లా జవాబియ్యను చెప్పు? ఇది సంసారం. పెళ్ళికానప్పుడు సూదీదారము పట్టుకునో పుస్తకం పట్టుకునో కూర్చున్నట్టుగా యిప్పుడు జరుగుతుందా చెప్పు!"

"పోనీ అదంతా వద్దులే. మా బావగారి సంగతి చెప్పు. నీవు అడక్కపోయినా నేను చెప్పాను చూడు."

సుబ్బలక్ష్మికి ఇల్లు కుదిరిందా అని అడిగింది సావిత్రి. ఇల్లు కుదిరింది; ముగ్గురు పిల్లలని సావిత్రి అడక్కుండానే చెప్పింది. రెండు గంటలసేపు ఈమాటా ఆమాట అడుగుతూ వేధించి వేధించి వెళ్ళిపోయింది సుబ్బలక్ష్మి. సావిత్రినీ వెంకటరమణనూ తమయింటికి రమ్మని ఆహ్వానించింది.

సావిత్రి తల ఊపింది. సుబ్బలక్ష్మి వెళ్ళిపోయిన తరువాత 'అమ్మయ్య' అనుకుంది. ఆమె ఉన్నంతసేపూ మనసులో భయమే; మాటల్లో చూపుల్లో ఏ సంగతి బయటికి లాగుతుందోనని. ఎవరికీ కనబడకుండా మారుమూల పడున్నామనుకుంటే ఈ సుబ్బలక్ష్మి ఎక్కడినుంచో ఊడిపడ్డది.

వారం రోజుల కొకసారయినా సావిత్రీ వెంకటరమణా తమ యింటికి రాకపోతే సుబ్బలక్ష్మి ఊరుకునేది కాదు. వెంకటరమణ ఎవరితో మాట్లాకినా సావిత్రి ముఖము చూస్తూ మాట్లాడేవాడు. అతడు పడుతున్న బాధేమిటో సుబ్బలక్ష్మి కనిపెట్టటానికి ఎక్కువసేపు పట్టలేదు.

ఆ మాటల్లో ఏదో వెటకారం కనబడుతున్నట్లుండేది. అతడి బెరుకుచూపులు చూసి సుబ్బలక్ష్మి నవ్వుకుంది.

సుబ్బలక్ష్మి యింటికి వెళ్ళినన్నిసార్లు తమ యింటికి వాళ్ళను పిలువలేక పోయింది సావిత్రి. సందర్భము కూడా కలిసిరాలేదు. అనుకోకుండానే సుబ్బలక్ష్మి భర్తకు అక్కడినుండి బదిలీ అయింది సుబ్బలక్ష్మి కుటుంబాన్ని సావిత్రి భోజనానికి పిలిచింది. వెళ్ళుతూ "నీవు చదువుకున్న మొద్దువైపోయావు" అంటూ వీపు మీద కొట్టి సుబ్బలక్ష్మి బండెక్కింది

ఆ దెబ్బకు సావిత్రి త్రుళ్ళిపడ్డది. ముఖం పాలిపోయింది. ఎవరయినా చూశారేమో నని దిక్కులు చూసింది. దూరంగా మగవాళ్ళు మాట్లాడుకుంటున్నారు. అమ్మయ్య అనుకుంది.

ఒక్క ఏడాదిపాటు తెలిసినవాళ్ళు ఎవరూ కనబడలేదు. సావిత్రి మనసు హాయిగా ఉన్నది. బయటి ప్రపంచంతో ఏ ప్రసక్తి లేకుండా ఉంది. పుస్తకాలు చదివే అలవాటు సంసారంలో పడగానే దానంతట అదే నశించిపోయింది. మిగతా అభిరుచులూ అభిలాషలూ ఆలనా పాలనా లేక అణగారి పోయాయి ఆయన ఆఫీసుకు వెళ్ళగానే వాకిటి తలుపు గొళ్ళెము పెట్టుకుని, ఏకాంతంగా కూర్చుని గాత్రసంగీతం సాధన చేస్తూ ఉండేది. రెండు మూడు గంటలు భజన కీర్తనలూ అవీ పాడుకున్న తరువాత ఆమెలో గూడుకట్టుకున్న ఆవేద నంతా చల్లారిన ట్లుండేది. వర్షించిన మేఘంలా మనసు తేలికపడేది.

మందకొడిగా యాంత్రికంగా సావిత్రి రోజులను దొర్లిస్తున్నది. షెల్ఫుమీద చనిపోయిన తండ్రి ఫొటో కెదురుగా నిలబడి "నీ ఆత్మశాంతికోసమే నేను బతుకుతున్నా నాన్నా !" అనుకునేది ఎప్పుడు చూసినా ఆ ఫొటోలో తండ్రి ముఖము నవ్వుతున్న ట్లుండేది.

* * *

పక్కవాటాలో వున్న తాయారు పురిటికి వెళ్ళింది. ముసలమ్మ చిన్నపిల్లలా ఉరుకు పరుగులతో కాఫీచేసి యిస్తున్నది. వేళకు వంట ఐనా చిందులూ గంతులూ వినబడుతూనే ఉన్నాయి. కటికి ఉపవాసాలు చేస్తున్నట్టుగా నిట్టూర్పులూ మూలుగులూ ప్రక్కయింట్లో తాండవ మాడుతున్నాయి.

మధ్యాహ్నం వేళ ముసలమ్మ తీరికగా వచ్చి సావిత్రిదగ్గర కూర్చున్నది. సావిత్రి వెంకటరమణకోసం కుట్టుతున్న ఊలు స్వెటరు పూర్తిచేస్తోంది. సూదులూ ఊలూ గబగబా కదిలిపోతున్నాయి.

"నీవు ఒక్క నిముషమయినా వృధా పోనీయవమ్మా. మీ ఆయన ఎంతో అదృష్టవంతుడు, పెట్టిపుట్టాడు."

ఆ మాటకు సావిత్రి గలగలా నవ్వింది. కాని ఆ నవ్వు బలవంతంగా

నవ్వినట్లుంది. ఇతరులను అసూయపరచా లనే చెణుకు లేకపోలేదు దానిలో.

ప్రొద్దున్నే వచ్చినవాన సన్నగా మొద లయి చూస్తూ ఉండగానే కుండపోత వర్షమయింది. సావిత్రి మసాలాదోసె వేసి వేడిగా ఉండా లని పెనమ్మీద నే ఉంచింది. ముసలమ్మగారు ఇస్త్రీచేసిన గుంటూరుచీరె కట్టుకుని కొంగు దోపు కుంటూ "అమ్మాయీ! మా కోడలికి పురు డొచ్చింది. మగపిల్లవాడు పుట్టాడు. నేనూ అబ్బాయీ చూడటానికి వెళ్ళు తున్నాము ఈ నాలుగుగంటల బండిలో."

"ఎన్నాళ్ళుమకాం చెప్పరూ?"

"ఇక మళ్ళీ యిక్కడికి రామమ్మా. అబ్బాయికి అనకాపల్లి బదిలీ అయింది. అటునుంచే వెళ్ళుతాడు."

"రెండు శుభవార్తలు ఒక్కసారే చెప్పారు." సావిత్రి ఆమెకు బొట్టుపెట్టి కొబ్బరికాయ చేతికి యిచ్చింది.

"చిన్నపిల్లవయినా ఎంతో తెలివిగా కాపురం చేస్తున్నావమ్మా. నిన్ను చూస్తూంటే నాకెంతో ఆనందంగా ఉంటుంది."

సావిత్రి పొడినవ్వు నవ్వుతూ ఆమెను సాగనంపింది. లోపలికి వచ్చి మెడా, చేతులూ పూర్తి కాని స్వెట్టరు ఒక మూలకు విసిరేసింది.

సావిత్రి చేసిన మసాలా దోసెలు వెంకటరమణ వచ్చేసరికి చప్పగా చల్లారి పోయాయి. ఆ రాత్రికి బద్ధకంగా ఉండి చారూ అన్నమే చేసింది. సావిత్రి అంత ఉత్సాహంగా లేకపోయినా మామూలు ఇంటిపను లన్నీ చేసుకుంది. వెంకట రమణ ఫైల్సు చూసుకుంటూ ఉంటే తాను పక్కలూ దిండ్లూ సర్దింది. కిటికీ తలుపు తీస్తూ ఉంటే మల్లెలూ మరు వమూ కలిపికట్టిన మూరెడుమాల కన బడ్డది.

వెంకటరమణ వైపు తలెత్తిచూసింది. అమాయకంగా ఫైల్సు చూసుకుంటు న్నాడు. ఆనాడు అతడు మల్లెపూలూ మరువమూ తెచ్చినట్లూ తను సంతో షంతో పొంగిపోయినట్లూ ఏవోమాటలు ఆ రంగధామం వినేటట్లుగా అన్నది. అసూయతో దహించుకునిపోయి ఉండాలి అతడు. కాని యిప్పుడు నిజంగా మల్లెల దండ తెచ్చాడు వెంటకరమణ. పక్క వాటాలో ఉడుక్కునే రంగధామం లేడు. చీకటి చీకటిగా ఉంది పక్కవాటా. సావిత్రిలో ఉత్సాహపు పొంగు రాలేదు. నీరసంతో దేహము వేలాడిపోతున్నది.

వారపత్రికలూ దినపత్రికలూ చేతి కందినవన్నీ పుటలు త్రిప్పి పడేసింది సావిత్రి. తనకు యిష్టమనుకున్న కవిత తీసి చదవబోయింది. ఇన్నాళ్ళనుంచీ మనసులో గూడుకట్టుకున్న అవమానము ఆవేదన పొంగుతున్నాయి కాని చల్లారటం లేదు. పెరట్లోకి వెళ్ళే గదితలుపులు తెరచి గడపలో కూర్చుంది. తెలిమబ్బుల పరుగులలో నెలవంక తొంగిచూస్తు

"దొంగవెధవా! ఇవి అసలుఆవుపాలు అన్నావుకదూ, ఈ నీళ్ళని?"
"అవును సామీ! 'అసలు ఆవుపాలు అన్నానుగాని' పాలు అనలేదుగా."

న్నాడు. సావిత్రి కూనిరాగం తీస్తూ కళ్లు మూసుకుని మీరాబాయి భజనలు పాడుకుంది సన్నగా.

అలవాటు ప్రకారం వెంకటరమణ ఫైల్సు తిరగవేసుకుంటున్నాడు.

సావిత్రి చివాలున లేచింది. స్నానాల గదిలోకి వెళ్లి ఆ చన్నీళ్లే నాలుగుచెంబులు పోసుకుని చందనం సబ్బు ఘుమ ఘుమలతో పాముకుబుసంలాంటి సన్నటి చీరె ధరించి బయటికి వచ్చింది. దోసగింజ బొట్టుపెట్టుకుని మల్లెచెండు తలలో పెట్టుకుని ఒయ్యారంగా వెంకటరమణ కుర్చీ దగ్గరగా నిలబడి "ఇలా కూర్చుని రాత్రీ పగలూ పనిచేస్తే ఆరోగ్యం పాడవదూ? గంట చూశారా పన్నెండు కొవచ్చింది?

వెంకటరమణ తలెత్తి చూశాడు సావిత్రిని. ఆమె ముఖములో ఒకవింత వెలుగు వెలుగుతున్నది. ఆమె కళ్లు చిలిపిగా నవ్వుతున్నాయి.

వెంకటరమణకు క్రమంగా ధైర్యము వచ్చింది. ఆ చీకట్లోకూడా సావిత్రి కళ్ళు పక్కవాటావైపు తిరిగాయిమామూలుగా.

కిటికీ తలుపు సందుల్లోనుంచి నెల వంక కనబడీ కనబడకుండా దోబూచు లాడుతున్నాడు. చెంపల మీదుగా జాలు వారిన కన్నీటిని సావిత్రి వెంకటరమణ చూడకుండా కొంగుతో తుడుచుకుని ఫ్లాస్కులో పోసి ఉంచిన వేడి వేడి పాలు కప్పులో పోసి ఒయ్యారంగా అతడి చేతి కందించింది.